

Consumentenonderzoek elektromagnetische velden

Kennisplatform
ElektroMagnetische Velden

RIVM | TNO | DNV GL
GGD GHOR NEDERLAND
AGENTSCHAP TELECOM
ZONMW | MILIEU CENTRAAL

Kennisplatform ElektroMagnetische Velden

Aanleiding

Het Kennisplatform EMV weet welke vragen, zorgen en opvattingen elektro-gevoeligen in Nederland hebben. Het Kennisplatform wil graag nog een beter beeld krijgen van wat er leeft onder de grote groep consumenten die nu weinig van zich laat horen. In welke mate speelt dit onderwerp voor hen?

Doel enquête

Het Kennisplatform meer inzicht geven in de vragen, zorgen en opvattingen die leven onder Nederlandse burgers. Het Kennisplatform wil deze inzichten gebruiken om de communicatie naar burgers beter af te stemmen op hun behoeften.

Kennisplatform ElektroMagnetische Velden

Uitvoering

Kantar Public (voormalig TNS-NIPO) in december 2016

Proces

- Communicatie Forum formuleert doel en onderzoeksvragen
- Kantar Public maakt vragenlijst en antwoorden
- Communicatie Forum geeft feedback op vragenlijst
- Kantar Public voert onderzoek uit en verwerkt de resultaten in een rapportage
- Communicatie Forum bespreekt rapportage en trekt conclusies voor communicatie Kennisplatform
- Klankbordgroep geeft reactie en advies

Kennisplatform ElektroMagnetische Velden

Steekproef

Representatieve steekproef onder Nederlanders van 18 jaar en ouder.

Bruto steekproef n=750 respondenten,

Netto respons n=628 respondenten,

responspercentage 84%

Noot

Vanwege beperkt budget en bescheiden steekproefgrootte is deze enquête geen diepgaand wetenschappelijk onderzoek. Daarom geen publicatie op de website. Het vormt een hulpmiddel voor het Kennisplatform om de eigen communicatie beter te kunnen afstemmen op de doelgroepen. Kanter Public heeft aangegeven dat voor dit doel de steekproef groot genoeg is om betrouwbare inzichten te krijgen.

Consumentenonderzoek naar elektromagnetische straling

Manuel Kaal

December 2016

H3286

Samenvatting

Ongeveer een vijfde van de Nederlanders geeft aan zich wel eens zorgen te maken over de invloed van elektromagnetische straling op de eigen gezondheid. Met 20% is elektromagnetische straling het onderwerp waarover men zich het minst zorgen maakt. In de top drie van meest genoemde problemen staan ongezond voedsel (vet, suiker, etc.) (53%), luchtvervuiling (50%), gebruik van antibiotica in vlees en bestrijdingsmiddelen op groente en fruit (allebei 40%).

Als mensen aan elektromagnetische straling denken, dan denkt men het eerste aan zendmasten voor mobiele telefoons en radio (46%), hoogspanningsleidingen (40%) en mobiele telefoon (37%). Bijna een kwart van de mensen (23%) is redelijk tot erg bezorgd over 'het wonen bij een hoogspanningsmast' en de invloed daarvan op de eigen gezondheid. Een vijfde (20%) is redelijk tot erg bezorgd over wonen bij een zendmast voor mobiele telefonie en de invloed op de eigen gezondheid. Ongeveer een tiende maakt zich ook thuis (12%), buitenshuis (12%) en op het werk en/of school (beiden 10%) zorgen over elektromagnetische straling. 3% van de mensen geeft aan daadwerkelijk lichamelijk iets gemerkt te hebben of gevolgen van te hebben ondervonden van elektromagnetische straling. De meest genoemde symptomen zijn moeheid, concentratieproblemen en hoofdpijn.

Iets meer dan een vijfde (22%) geeft aan behoefte te hebben aan meer informatie. Men ontvangt het liefst meer wetenschappelijke informatie over de gezondheidsrisico's (78%), informatie over wat je zelf kan doen om blootstelling aan elektromagnetische straling te verminderen (65%) en op welke afstand van een apparaat elektromagnetische straling verwaarloosbaar is.

Bijna twee derde (64%) van de mensen vertrouwt erop dat de apparaten die ze gebruiken veilig zijn. Iets meer dan de helft (55%) vindt het belangrijk om blootstelling aan elektromagnetische straling zoveel mogelijk te beperken. Meer dan vier op de tien mensen (44%) denken ook dat elektromagnetische straling schadelijk kan zijn voor de gezondheid. Meer dan een kwart (28%) van de mensen weet dan ook niet of de huidige veiligheidsnormen voldoen. Meer dan een derde (34%) vindt geld uitgeven aan het verminderen van elektromagnetische straling dan ook geen weggegooid geld.

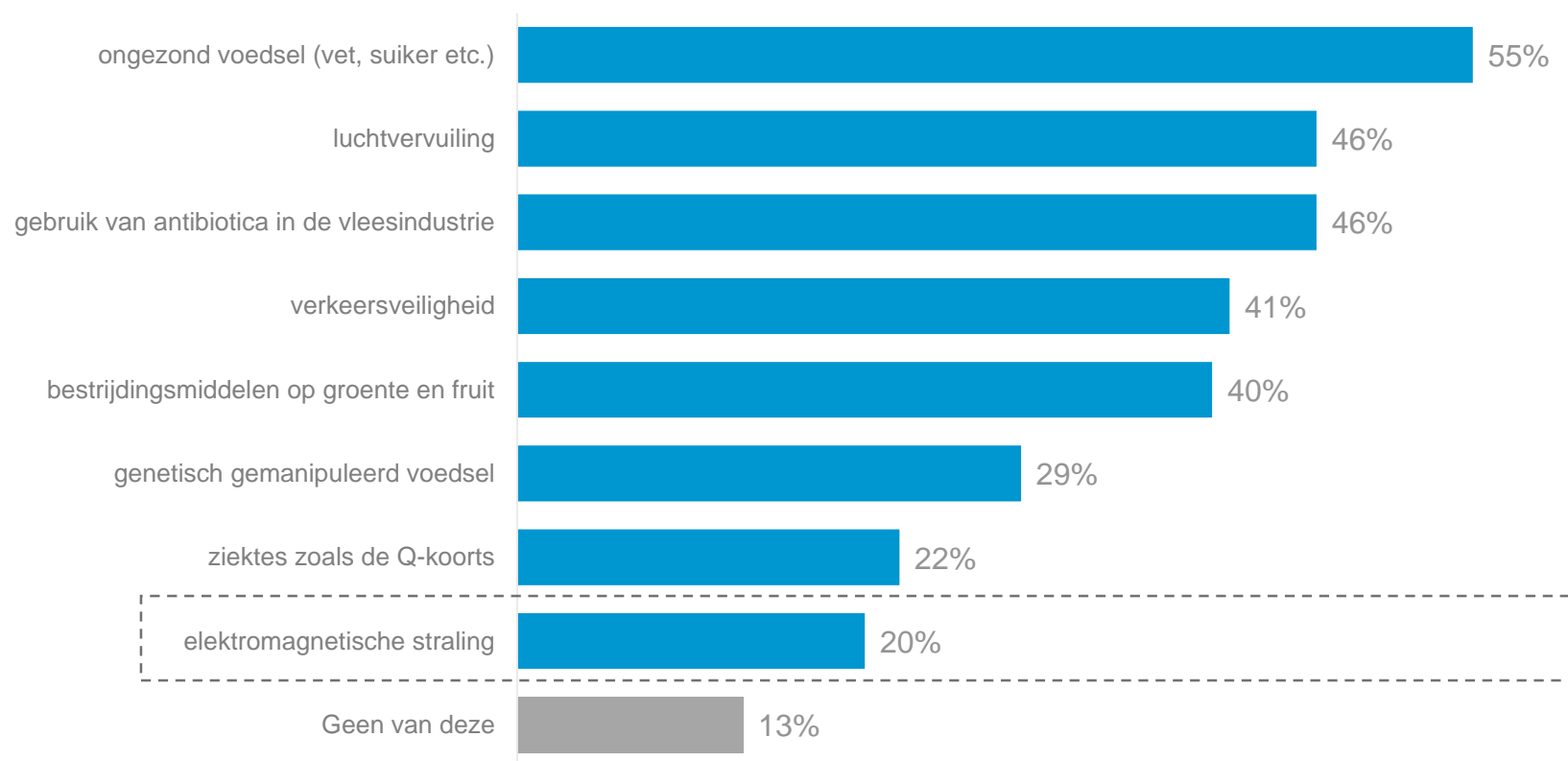
1

Resultaten van het onderzoek

Een vijfde van de Nederlanders maakt zich wel eens zorgen over de invloed van elektromagnetische straling op de gezondheid

Hieronder staan enkele onderwerpen die van invloed zouden kunnen zijn op uw gezondheid. Kunt u aangeven over welke van deze onderwerpen u zich weleens zorgen maakt? (n=628)

Meerdere antwoorden mogelijk

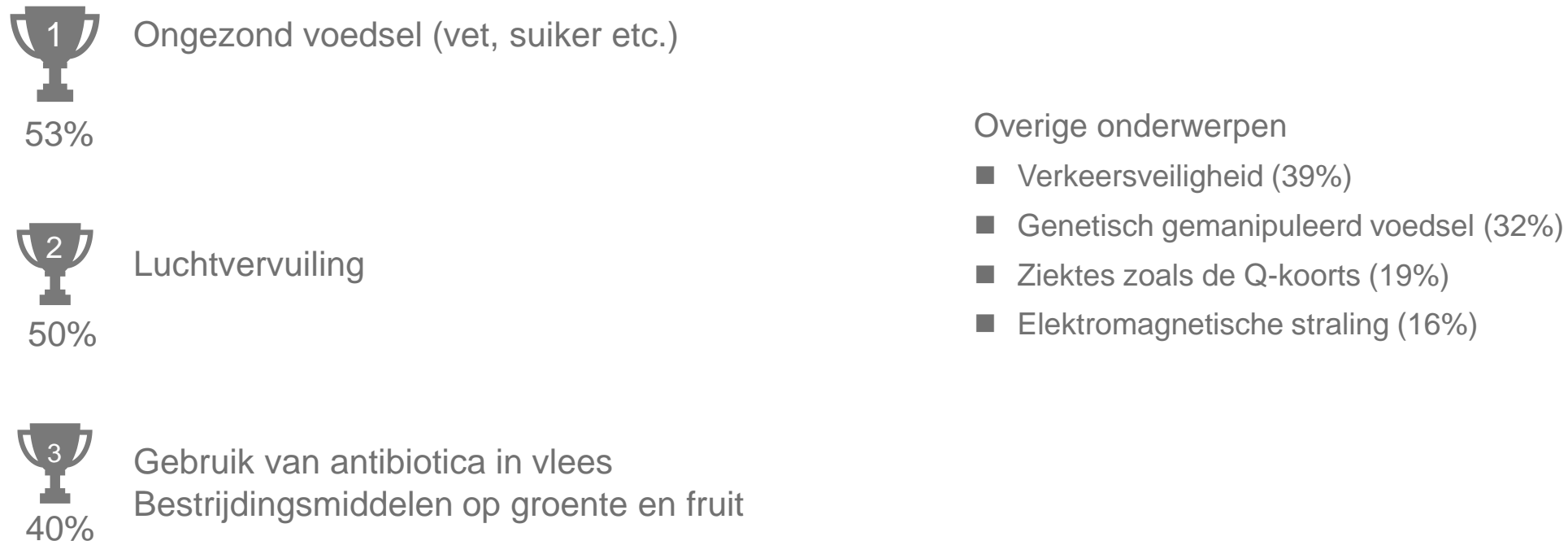

Ongezonder voedsel (vet, suiker, etc.), luchtvervuiling en gebruik van antibiotica in vlees worden het vaakst in de top 3 gezet als van invloed op de eigen gezondheid

- Hoger opgeleiden zien ongezonder voedsel als hoger risico met betrekking tot de eigen gezondheid dan lager opgeleiden (52% vs. 40%)
- Eén op de zes personen zetten elektromagnetische straling in de top drie van meeste zorgen voor de gezondheid

Zou u dezelfde onderwerpen op volgorde willen zetten, waarbij u het onderwerp waar u zich met betrekking tot uw gezondheid de meeste zorgen over maakt als eerste selecteert en het onderwerp waar u zich de minste zorgen over maakt als laatste? (n=628)

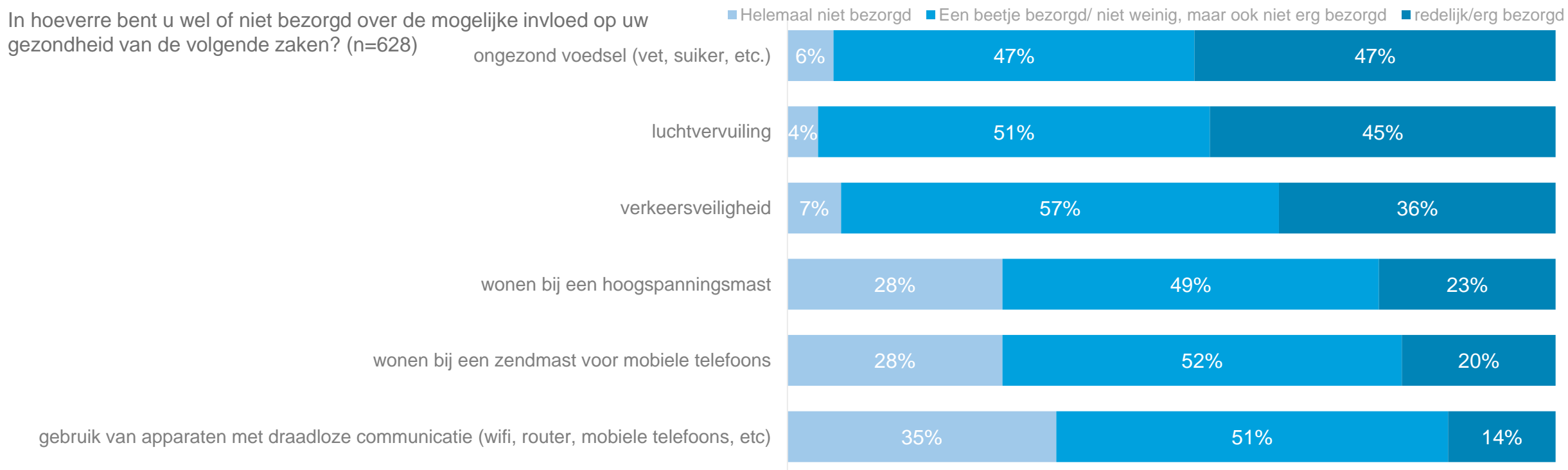

Percentages zijn een cumulatief van de percentages gegeven op plek 1, 2 en 3

Bijna een kwart is redelijk tot erg bezorgd over wonen bij een hoogspanningsmast

- Meer dan een vijfde is bezorgd over wonen bij een zendmast voor mobiele telefoons, een zevende over het gebruik van apparaten met draadloze communicatie.
- Een kwart tot een derde van de mensen maakt zich helemaal geen zorgen over de mogelijke invloed van elektro magnetische straling voor de eigen gezondheid .
- Men is het meest bezorgd over ongezond voedsel (vet, suiker etc.).

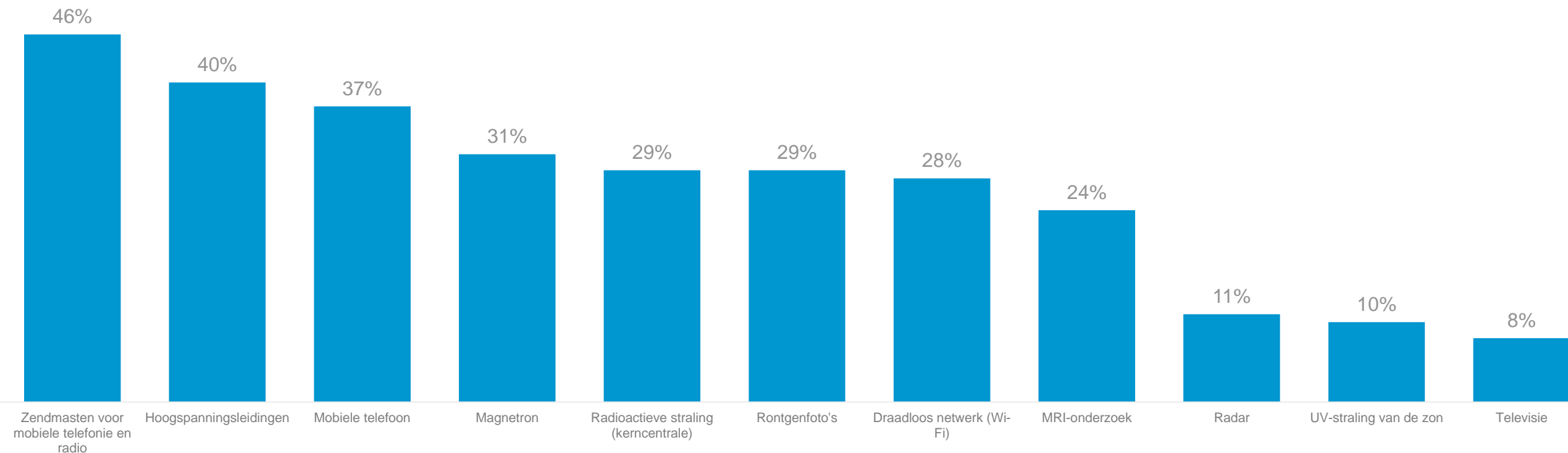
In hoeverre bent u wel of niet bezorgd over de mogelijke invloed op uw gezondheid van de volgende zaken? (n=628)

Bij elektromagnetische straling denkt men het eerst aan zendmasten voor mobiele telefonie, hoogspanningsleidingen en mobiele telefoons

■ Hoger opgeleiden denken vaker dan lager opgeleiden bij elektromagnetische straling aan zendmasten (50% vs. 35%).

Waar denkt u als eerste aan bij 'elektromagnetische straling'? (n=628)

Iets meer dan een vijfde heeft behoefte aan meer informatie over elektromagnetische straling

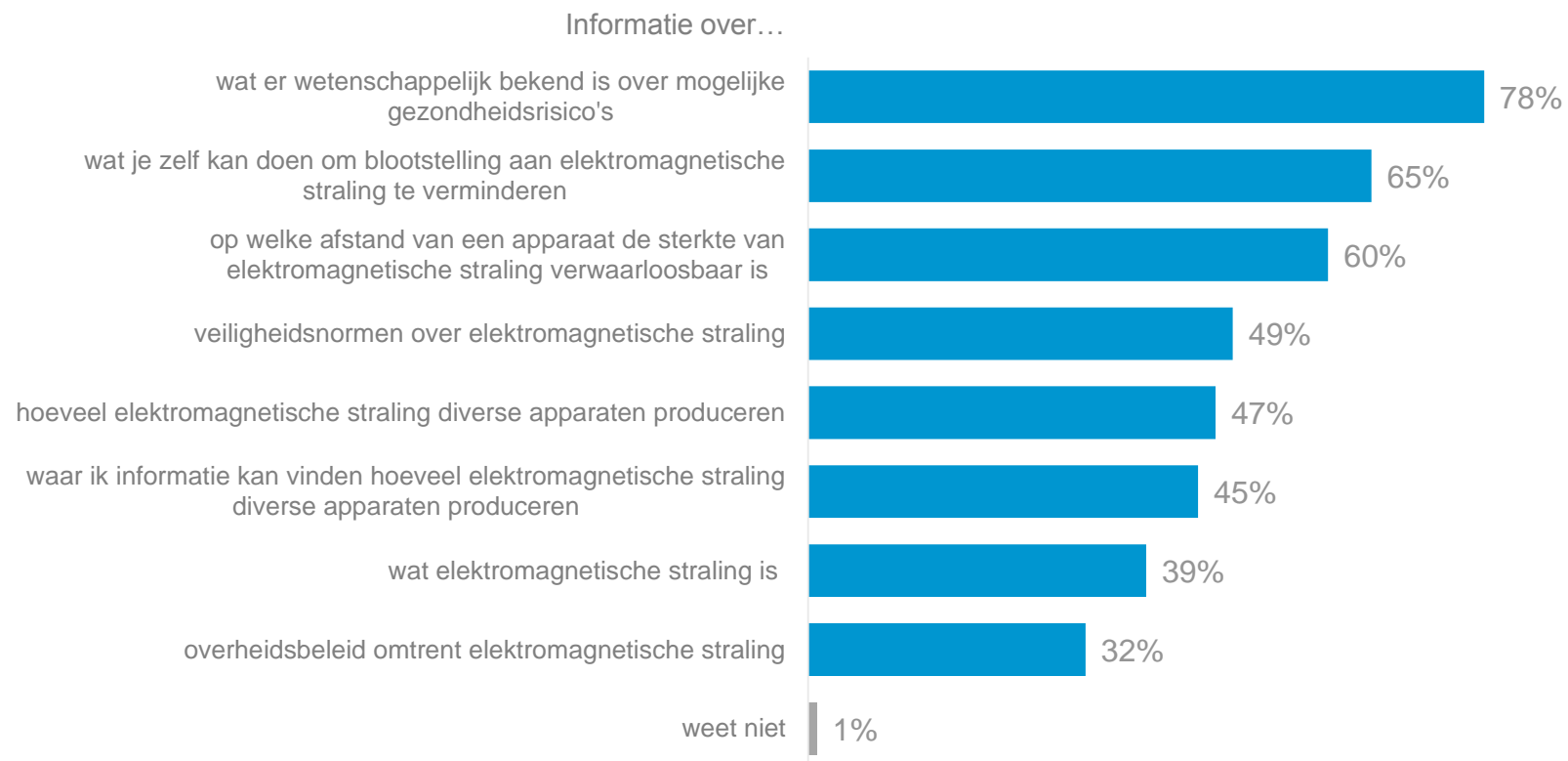
- Meer hoger opgeleiden dan lager opgeleiden hebben behoefte aan meer informatie (28% vs. 15%).
- Men wil vooral meer weten over wat er wetenschappelijk bekend is (78%), wat je zelf kan doen (65%) en op welke afstand het verwaarloosbaar is (60%).

Heeft u behoefte aan informatie over elektromagnetische straling? (n=628)

22% heeft behoefte aan meer informatie over elektromagnetische straling

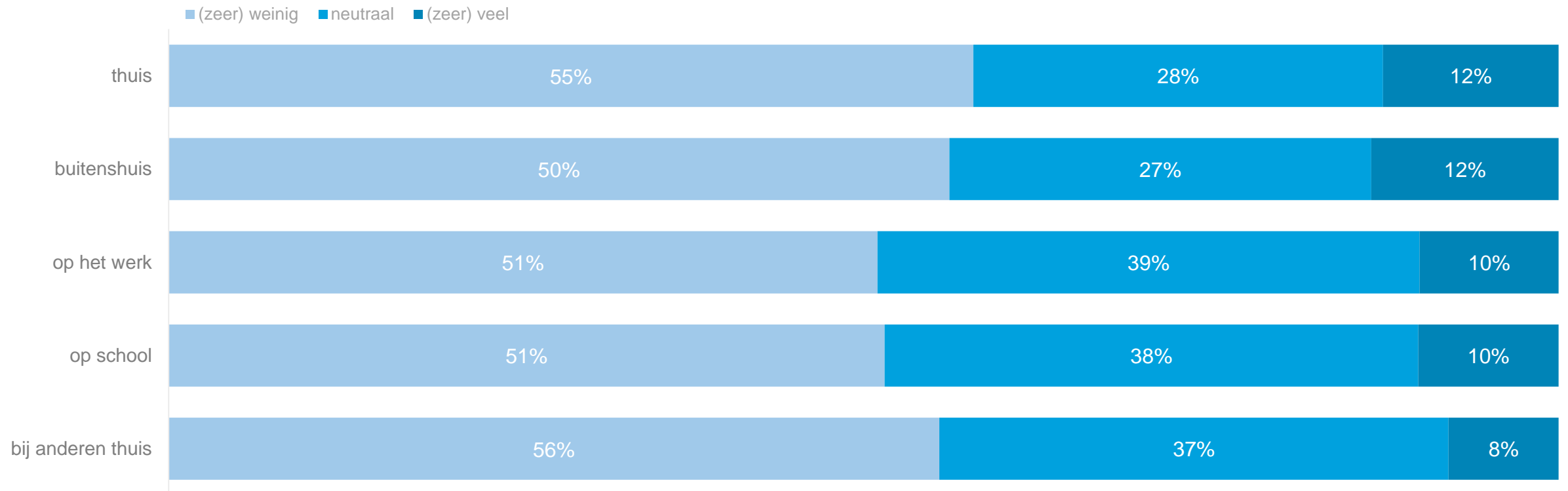
Aan welke informatie heeft u behoefte? (n=141)

In de meeste situaties maakt men zich weinig zorgen over elektromagnetische straling

■ Hoger opgeleiden maken zich minder zorgen over elektromagnetische straling op het werk dan lager opgeleiden doen (45% vs. 29%).

Hoeveel zorgen maakt u zich over het algemeen in de volgende situaties over elektromagnetische straling? (n=628)

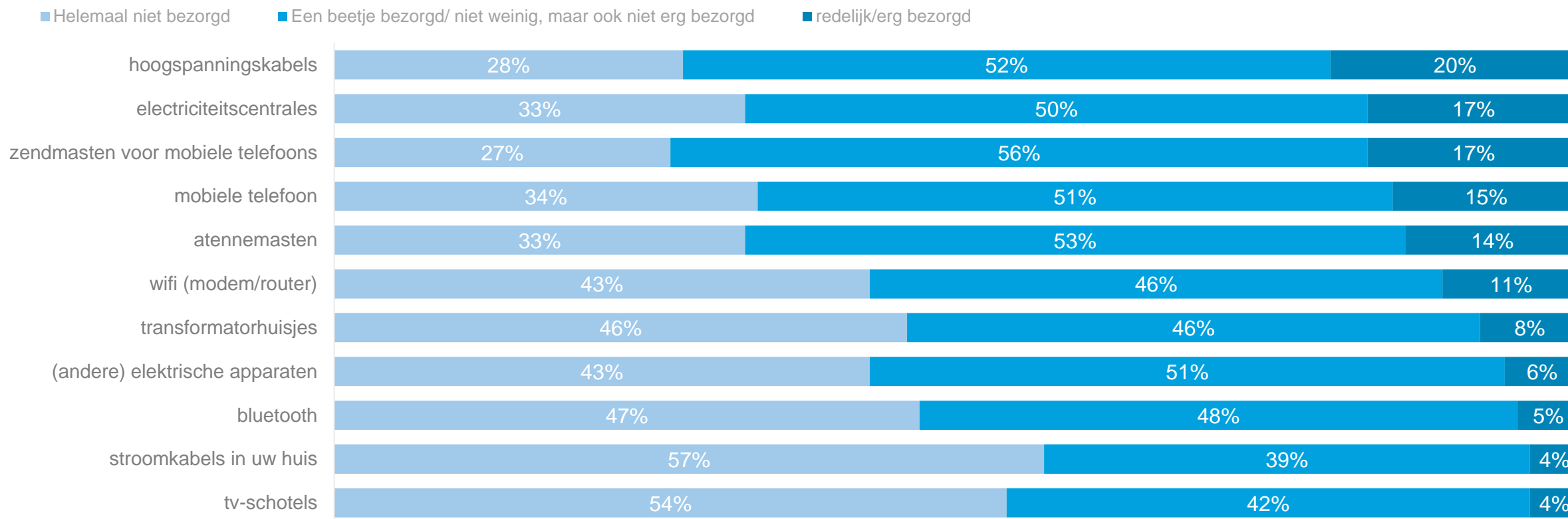

Cijfers in onderstaande grafiek zijn geherpercenteerd exclusief categorie 'niet van toepassing'

Men is het meest bezorgd over de invloed van hoogspanningskabels, elektriciteitscentrales en zendmasten voor telefonie

- Mannen zijn minder bezorgd over elektriciteitscentrales dan vrouwen (14% vs. 21%).
- Hoger opgeleiden maken zich over de gehele linie minder zorgen over de invloed van de onderstaande zaken op de gezondheid.

In hoeverre bent u wel of niet bezorgd over de mogelijke invloed op uw gezondheid van de volgende zaken? (n=628)

Iets minder dan één op de dertig mensen geeft aan lichamelijk wel eens iets te hebben gemerkt van elektromagnetische straling

- Meer vrouwen dan mannen hebben lichamelijk last van elektromagnetische straling (4% vs. 1%).

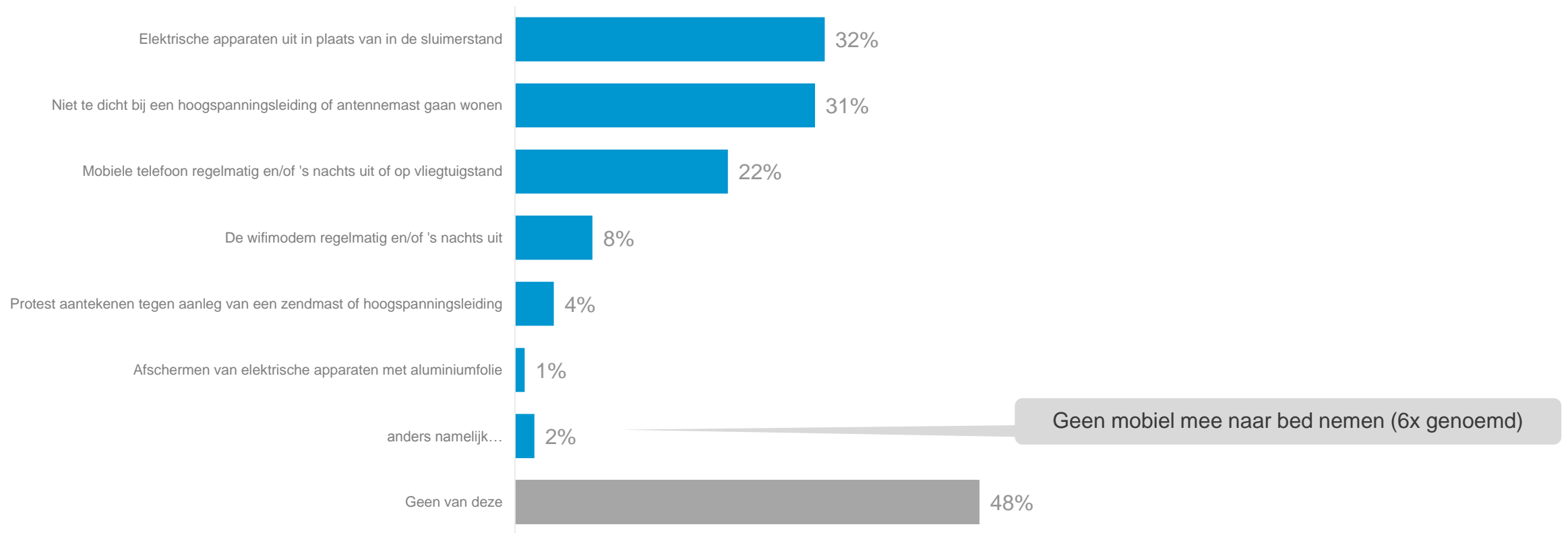
Heeft u lichamelijk wel eens iets gemerkt of gevolgen van ondervonden van elektromagnetische straling? (n=628)

Men zet het meest elektrische apparaten uit in plaats van in de sluimerstand en zouden niet te dicht bij een hoogspanningslijn of antennemast gaan wonen

- Bijna de helft van de personen (48%) geeft aan geen maatregelen te treffen om elektromagnetische straling te beperken.

Welke van de onderstaande maatregelen neemt u (al) om blootstelling aan elektromagnetische straling te beperken?
(n=628)

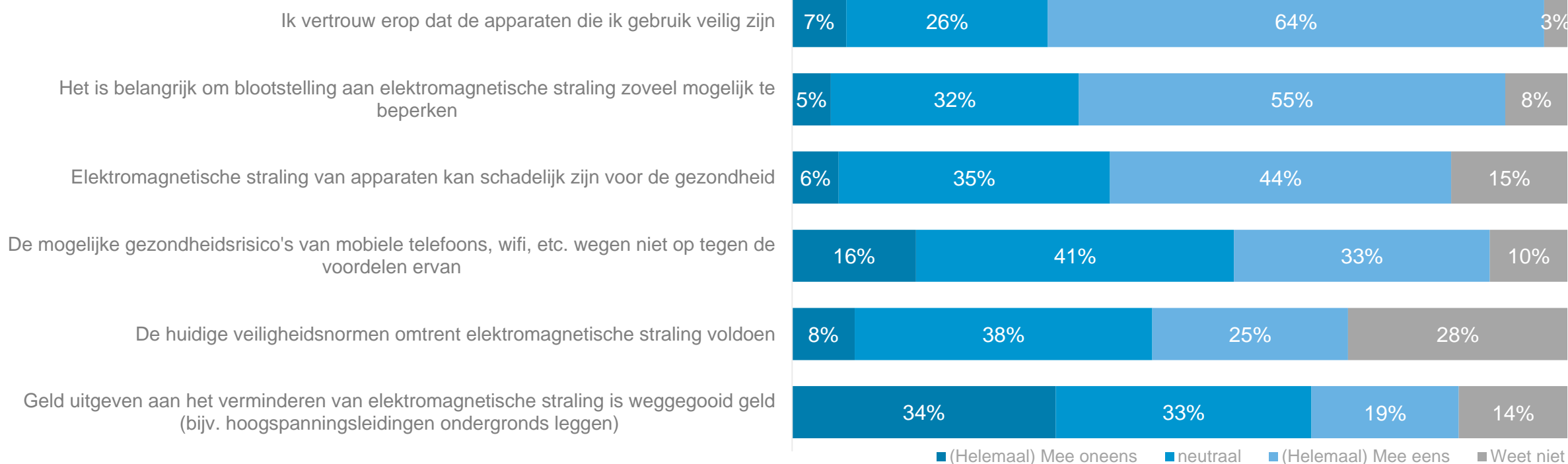

Bijna twee derde van de mensen vertrouwt erop dat de apparaten die ze gebruiken veilig zijn

- Meer dan de helft wil blootstelling aan elektromagnetische straling zoveel mogelijk beperken
- Meer dan vier op de tien mensen denken dat elektromagnetische straling schadelijk kan zijn voor de gezondheid
- Meer dan een kwart weet niet of de huidige veiligheidsnormen voldoen
- Hoger opgeleiden vinden geld uitgeven voor verminderen van elektromagnetische straling geen weggegooid geld (42% vs 21% mee oneens).

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken? (n=628)

Bijna iedereen maakt dagelijks of meerdere keren per dag gebruik van WIFI

- De telefoon wordt door meer mensen gebruikt voor andere zaken dan bellen, dan voor het bellen zelf (81% vs 58%).

Hoe vaak maakt uit gebruik van de volgende zaken? (n=628)

58% gebruikt de **mobiele telefoon (om te bellen)** dagelijks of meerdere keren per dag

81% gebruikt de **mobiele telefoon (voor andere doeleinden dan bellen, zoals gebruik van apps)** dagelijks of meerdere keren per dag

92% gebruikt de **draadloos internet (WIFI)** dagelijks of meerdere keren per dag

Een klein deel van de respondenten woont dichtbij een zendmast en/of een hoogspanningslijn

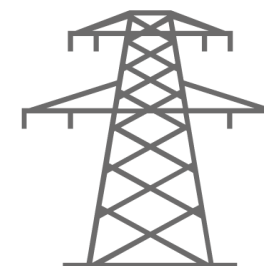
Hoe dichtbij of ver weg van uw woning staat de dichtstbijzijnde zendmast of hoogspanningslijn volgens u? (n=628)

14% woont naar eigen zeggen redelijk/zeer dichtbij een zendmast

6% woont naar eigen zeggen redelijk/zeer dichtbij een hoogspanningslijn

2

Onderzoeksverantwoording

Onderzoeksverantwoording

Onderzoek elektromagnetische velden

Doel onderzoek	<p>Het Kennisplatform Elektromagnetische Velden geeft informatie over elektromagnetische velden en mogelijke gezondheidseffecten, door het duiden van wetenschappelijke kennis over elektromagnetische velden. Door diverse contacten met elektrogevoeligen heeft het Kennisplatform een goed beeld van de vragen, zorgen en opvattingen die in deze groep leven.</p> <p>Het Kennisplatform wil een beter beeld krijgen van de grote groep consumenten die nu weinig van zich laat horen. Dit consumentenonderzoek moet meer inzicht opleveren in vragen, zorgen en opvattingen die leven onder Nederlandse burgers. Het Kennisplatform gebruikt deze inzichten om de communicatie naar burgers beter te kunnen afstemmen op hun behoeften.</p>
Doelgroep(en)	Nederland 18 jaar en ouder representatief op leeftijd, geslacht en regio en opleidingsniveau.
Steekproefgrootte	Bruto steekproef n=750 respondenten, Netto respons n=628 respondenten, responspercentage 84%
Steekproefbron	NIPObase
Veldwerkperiode	06 t/m 13 december 2016
Methode	Online
Vragenlijstlengte	Gemiddeld 5 minuten
Rapportage	In de resultaten maken we, waar relevant, uitsplitsingen naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. Alleen significante verschillen worden beschreven.